

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

N.2

гр.София, 30 март 1994 год.

ПЛЕНУМЪТ НА ВЪРХОВНИЯТ СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

в заседание на 30 март хиляда деветстотин деветдесет и четвърта
година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Иван Григоров

ПЪРВИ ЗАМ.- ПРЕДСЕДАТЕЛ: Мелкон Мелконян

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛИ: ген. Николай Чирипов
Иван Ефремов
Божидар Колев
Димитър Гочев

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

1.Марко Стойков	2. Николай Христов
3. Ани Аджемова	4. Благовест Пунев
5. Кръстю Петров	6.Людмил Нейков

ЧЛЕНОВЕ:

1.Поликсения Мойнова	2.Анна Божкова	3.Стефанка Стоянова
4.Кръстьо Яначков	5. Жанета Найденова	6.Марин Чернев
7.Танка Попова	8. А.Стаменова	9. Живан Белчев
10.подп. П Раймундов	11.Божидар Сукнаров	12.м-р Г. Илиев
13.Катина Кръстева	14. Йорданка Данова	15. Пламен Томов
16.Марио Бобатинов	17. Веселин Ангелов	18. Бойка Попова
19.Никола Филчев	20.Иван Недев	21. Любка Илиева
22.м-р А.Икономов	23. Пенка Иванова	24. Маргарита Тихчева
25.Никола Хитров	26.Кр. Харизанова	27 Росица Ковачева
28.Таня Митова	29.Румен Ненков	30 Пенка Томчева
31 .М. Златарева	32.Лидия Иванова	33.Светла Петкова
34.Невена Грозданова	35.Венета Марковска	36. Мара Ненова
37.Слава Гелеменова	38.Пенка Гетова	39.Жанин Силдарева
40.Диана Стефанова	41.К.Юстиниянова	42.м-р А.Маринов
43.Ив.Трендафилов	44. Ст.Стоева	45.Б.Алексов
46. Ц.Табанджова	47. Светлана Йонкова	48.подп. В. Теофилов
49.Мата Бояджиева	50. Елса Ташева	51. Елена Величкова
52.Дима Йорданова	53. Бисерка Коцева	54.Мария Костова
55.Огнян Ризов	56. полк.Б. Ангелов	57.м-р Кр.Харалампиев
58.Георги Александров	59. Ваня Алексиева	60. НИКОЛАЙ УРУМОВ
61.Е.КАРАГЪЗОВА	62. ТЕОДОРА НИНОВА	

при секретар **МАРИАНА ИВАНЧЕВА**

с участието на Главния прокурор на РБ - **ИВАН ТАТАРЧЕВ**

изслуша доки ладваното от зам.-председателя на Върховния съд на РБ
МЕЛКОН МЕЛКОНЯН н.дело под **Н.1** по описа за 1994 година

Състав на Върховния съд на основание чл. 150, ал.2 от Конституцията е спрял производството по наказателни надзорни дела NN 25, 26, 27, и 28 по описа на Първо наказателно отделение на Върховния съд за 1994 година поради което Председателят на Върховния съд предлага на

за 1994 година поради което Председателят на Върховния съд предлага на Пленума на Върховния съд да внесе в Конституционния съд въпроса: **Наредбата-закон за съдене от народен съд виновниците за въвличане на България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея съответствува ли на Конституцията на Република България, на международните договори, по които България е страна и на общопризнатите норми на международното право.**

За да се произнесе Пленумът на Върховният съд взе предвид следните съображения:

I. За противоречието на Наредбата-закон на Народния съд (НЗНС) с Конституцията, международните договори и общопризнатите норми на международното право.

Наредбата-закон за народния съд съдържа както материалноправни, така и процесуални норми.

1. Материалните разпоредби на НЗНС обявяват за престъпления деяния, извършени в миналото, които към момента на извършването им не са били престъпни. А едно от основните начала на Конституцията е, че "никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е /било обявено от закона за престъпление към момента на извършването му"(чл. 5, ал.3 Конст.). Същият принцип е закрепен и в чл. 7, т.1 от Европейската конвенция за правата на човека.

2. Процесуалните разпоредби на НЗНС учредяват извънредни съдилища(в които участвуват и представители на ОФ). А съгласно конституционния принцип в чл. 119, ал.3 Конст. "извънредни съдилища не се допускат".

НЗНС допуска да се образува наказателно производство и да се постанови осъдителна присъда срещу мъртъвци(чл.4, ал.2 НЗНС). От разпоредбите на чл. 31 на Конституцията обаче, следва че наказателна отговорност може да се търси само от живи лица. Смъртта на лицето погасява наказателната отговорност и поради това е основание да не

образува наказателно производство, а образуването да се прекрати. В това отношение НЗНС представлява безпрецедентен случай.

НЗНС предвижда ограничения на правото на защита на обвиняемия (той например е лишен от право на обжалване - чл. 10 НЗНС), които надхвърлят необходимото за осъществяване на правосъдието. А разпоредбата на чл. 31, ал.4 от Конституцията забранява това. Нещо повече - чл.2, т.1 от седмия протокол към Европейската конвенция за правата на човека изрично постановява, че "всяко лице, признато от съда за виновно в извършването на престъпление, има право да обжалва обявяването му за виновно или осъждането му пред висшестоящ съд". Освен това НЗНС не съдържа процесуални правила за събиране и проверка на доказателствата, което създава предпоставки за съдебен произвол.

3. Освен съдържанието на НЗНС, следва да се прецени и нейната форма, т.е. спазен ли е редът за издаване на наредба-закон (чл. 47 от Търновската конституция). В случая липсват както конституционните основания за издаване на наредба-закон, така и последващото одобрение от Народното събрание. Поради това НЗНС е относително недействителна.

II. За допустимостта на искането за установяване на противоконституционност на Наредбата-закон за Народния съд

Във връзка с допустимостта на искането към Конституционния съд се поставят следните три въпроса.

1. Кой орган е компетентен да сезира Конституционния съд? С определение от 28.04.1992 год. състав на Върховния съд Първо наказателно отделение е спрял производството по н.д. N771/91 год. и на основание чл. 150, ал.2 от Конституцията е внесъл в Конституционния съд въпроса за конституционността на НЗНС. Конституционният съд с определение N6 от 30.06.1992 год. по к.д. N12/92 год. е отклонил искането като недопустимо и е приел, че "искането не може пряко да се отнесе до Конституционния съд от отделните съдебни състави, разглеждащи

конкретното дело, а от Върховният съд като един орган, в който участвуват всички негови членове", т.е. от Пленума на Върховния съд (Решения и определения на Конституционния съд 1991-1992 год. С., 1993, с.259). Поради това сега съставът на Върховния съд предлага на Пленума, той да внесе въпроса в Конституционния съд.

2. Другият въпрос е, компетентен ли е Конституционният съд да се произнася по конституционността на заварените закони, т.е. на закони, приети преди Конституцията? Положителният отговор днес не буди съмнение. Правната система на държавата е единна и безпротиворечива. В основата ѝ стои Конституцията. Всички закони (в.т.ч. и заварените), които ѝ противоречат, следва да се обявят за противоконституционни и да се отменят. В противен случай излиза, че тези закони отменят конституционните норми.

Поставя се въпросът, кой е компетентният орган, който с общозадължителна сила решава, дали дадена норма (вкл. и от завареното законодателство) противоречи на конституцията? Единственият орган, който упражнява контрол за конституционност на законите е Конституционният съд, който по такъв начин осигурява върховенството на Конституцията. Заслужава да се отбележи мнението на конституционните съдии М.Данаилов, Н.Неновски, А.Корнезов и П.Пенев: "Обективно една правна норма може да противоречи на Конституцията, но в практиката да има различни виждания по този въпрос. (Точно такъв е настоящият случай, когато различни състави на Върховния съд застават на различни становища относно НЗНС). Следователно - продължават конституционните съдии, - ще има спор, дали дадена законова норма трябва да се прилага или не и единствено компетентен да разреши този спор е Конституционният съд по силата на неговото правомощие по чл. 149, ал.1, точка 2 от Конституцията" (Особено мнение към Определение N5 от 04.06.1992 год. по к.д. N11/92 г. - Решения и определения на Конституционния съд, 1991-1992, с.255).

Що се отнася до въпроса, може ли Конституционният съд да се произнася по конституционността на заварените закони, той е решен от самата Конституция. Конституцията на Република България не прави разлика между заварени и новоприети закони, а постановява, че

конституционният съд се произнася изобщо по "противоконституционността на законите"(чл. 149, ал.1, т.2 Конст.). Поради това ограничаването на контролните компетенции на Конституционния съд само до новоприетите закони е противоконституционно. Същото приемат и конституционните съдии М.Данаилов, Н.Неновски, А.Корнезов и П.Пенев:"Правомощията (на Конституционния съд) са формулирани категорично и е недопустимо по пътя на тълкуването да се стига до ограничаването им. Поставя се въпросът за съотношението между закон и Конституция, за два нормативни акта от различна степен и когато съществува спор, дали има противоречие между тях, компетентен е да се произнесе Конституционният съд. Няма значение, кога е приет законът - преди или след Конституцията. Законодателят не прави тази разлика, защото в противен случай би го казал в правната норма"(Решения и определения на конституционния съд 1991 - 1992 , с. 253-254).

Тук е нужно да се изтъкне и следното. Новите закони, които парламентът приема, поначало съответствуват на Конституцията (чл. 5, ал. 1 Конст.). Проблемът възниква при заварените закони. Те именно може да противоречат на Конституцията. Между заварени закон и новата Конституция може да съществува противоречие, което трябва да отстрани Конституционният съд. Целта на конституционния контрол е да приведе старото законодателство в съответствие с новите конституционни принципи. Нуждата от преценка на конституционосъобразността на даден закон възниква обикновено при заварените закони. Това е типичната, жизнена в практиката хипотеза, която е очертана в нормата на чл. 149, ал. 1, т.2 от Конституцията. Стесняването на обсега на конституционния контрол само върху новоприетите закони означава, че произволно се отнемат правомощия на Конституционния съд и контролът му се ограничава само до изключението (а типичният случай на противоконституционност остава извън контрола на конституционния съд). В този смисъл е и становището на конституционните съдии М.Данаилов, Н.Неновски, А.Корнезов и П.Пенев: "Разбирането, че Конституционният съд се произнася относно противоконституционността само на закони, приети след Конституцията, води до нарушаване единството на правната система, която трябва да е едно органично цяло; води до разкъсване на конституционната основа на законодателството, делейки го на "доконституционно" и "следконституционно"; води до отнемане

правомощията на Конституционния съд; води в определени случаи до блокиране на правната система като регулатор на обществените отношения, тъй като липсва орган, който да реши при спор доколко заварен закон противоречи на Конституцията " (Решения и определения на Конституционния съд, 1991 - 1992, с.254).

В теорията няма съмнение, че контролът на Конституционния съд се разпростира и върху заварените закони. На въпроса, властен ли е Конституционният съд да се произнесе по противоконституционността на разпоредби на завареното право, проф.Ж.Сталев счита, че отговорът трябва да бъде положителен. "Ако Конституционният съд е властен да обяви за противоконституционен един закон, издаден след Конституцията и по този начин да го обезсили (чл. 149, ал.1, т.2 във връзка с чл. 151, ал.2 на Конституцията), толкова повече той би трябвало да разполага с правомощие да обяви, че заварен от Конституцията закон ѝ противоречи."...(Ж.Сталев.Непосредствено отменително действие на Конституцията спрямо заварените закони. - В Съвременно право, 1992, N1, с.19).

Още по-категоричен е проф. Б.Спасов:"... ако съществува каквото и да е съмнение, дали един заварен от новата Конституция закон противоречи на нейните разпоредби и принципи, Конституционният съд не може да откаже да се произнесе по този въпрос..." (Б.Спасов, Конституционният съд, С., 1994, с.89).

3. Третият въпрос относно допустимостта на искането е, **може ли Конституционният съд да се занимава с конституционносъобразността на закон, който вече не действа,(какъвто е случаят с Наредбата-закон за народния съд)?** Отговорът на този въпрос се съдържа в самата Конституция. Съгласно чл. 150, ал. 2 Конст., когато установи несъответствие между закона и Конституцията Върховният съд внася въпроса в Конституционния съд. Всеки закон, който се прилага от Върховния съд може, а когато е необходимо, трябва да бъде внесен в Конституционния съд, за да се прецени неговата конституционносъобразност. А безспорно е, че Върховният съд, в рамките на надзорното производство, прилага Наредбата-закон за Народния съд. Прилагане на правото означава да се подведе факта под съответната правна норма и да се прогласят последиците, които правната норма предвижда. Точно това върши

Върховният съд при надзорната проверка - той преценява дали поведението на осъденото лице осъществява състав на престъпление, предвидено в Наредбата-закон за Народния съд и решава въпроса за неговата отговорност. Следователно Върховният съд прилага Наредбата-закон за Народния съд. И тъй като съществува спор, дали НЗНС съответствува на Конституцията (различни състави на ВС застават на различни становища), то Върховният съд е длъжен, съгласно Конституцията, да внесе въпроса в Конституционният съд.

Същото поддържа и проф. Б.Спасов в монографията си "Конституционният съд" (с.89): "Пита се може ли конституционният съд да се занимава с конституционността на приет, но отменен закон преди гласуването на новата Конституция. Отговорът на този въпрос трябва да бъде положителен, ако съществува правен интерес за такова тълкуване, ако то е свързано със субективни права на граждани или с интереси на определени организации (юридически лица). Макар и отменен или престанал да действа поради изтичане на срока му, ако по изключение той е издаден с ограничен срок за действие, законът е произвеждал и произвел правни последици, което може да предизвика спорове, свързани с прилагането на негови разпоредби."

Мотивиран от гореизложените съображения и на основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията на Република България Пленумът на Върховния съд на Република България.

О П Р Е Д Е Л И:

Внася в Конституционният съд на Република България за решаване въпроса: Наредбата - закон за съдене от Народен съд виновниците за въвличане България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея, **съответствува ли** на Конституцията на Република България, на международните договори, по които България е страна и на общопризнатите норми на международното право.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/Ив. Григоров/

ПЪРВИ ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/М. Малаконян/

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛИ: 1.....

/ген. Н. Чирипов/

2.....

/Ив. Ефремов/

4.....

/Б. Колев/

5.....

/Д. Гочев/

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

1.....

/М. Стойков/

3.....

/А. Аржемова/

5.....

/Кр. Петров/

2.....

/Н. Христов/

4.....

/Бл. Пунев/

6.....

/Л. Нейков/

инт. - от. по съдебни дела
на р. и т. з.

ЧЛЕНОВЕ:

1.....
/П.Мойнова/	2.....
/А.Божкова/	3.....
/Ст.Стойнова/
4.....
/Кр.Яначков/	5.....
/Ж.Найденкова/	6.....
/М.Чернев/
7.....
/Т.Попова/	8.....
/А.Стаменова/	9.....
/Ж.Белчев/
10.....
/подп.П.Раймундов/	11.....
/Б.Сукнаров/	12.....
/м-р Г.Илиев/
13.....
/К.Кръстева/	14.....
/И.Данова/	15.....
/Пл.Томов/
16.....
/М.Бобатинов/	17.....
/В.Ангелов/	18.....
/Б.Попова/
19.....
/Н.Филчев/	20.....
/Ив.Недев/	21.....
/А.Илиева/
22.....
/м-р А.Икономов/	23.....
/П.Иванова/	24.....
/М.Тихчева/
25.....
/Н.Хитров/	26.....
/Кр.Харизанова/	27.....
/Р.Ковачева/
28.....
/Т.Милкова/	29.....
/Р.Ненков/	30.....
/П.Томчева/

О.М. Само по съдържанието
на р. II, т. 3

31.....
/М.Златарева/

34.....
/Н.Грозданова/

37.....
/С.Гелеменова/

40.....
/Д.Стефанова/

43.....
И.Трендафилов/

46.....
/Ц.Табанджова/

49.....
/М.Бояджиева/

52.....
/Д.Йорданова/

55.....
/О.Ризов/

58.....
/Г.Александров/

60.....
/Н.Урумов/

32.....
/А.Иванова/

35.....
/В.Марковска/

38.....
/П.Гетова/

41.....
/К.Юстиниянова/

44.....
/Ст.Стоева/

47.....
/Св.Ионкова/

50.....
/Е.Ташева/

53.....
/Б.Коцева/

56.....
/полк. Б.Ангелов/

59.....
/В.Алексиева/

61.....
/Е.Карагъзова/

33.....
/Св.Петкова/

36.....
/М.Ненова/

39.....
/Ж.Силдарева/

42.....
/м-р А.Маринов/

45.....
/Б.Алексов/

48.....
/подп.В.Теофилов/

51.....
/Е.Величкова/

54.....
/М.Костова/

57.....
/м-р К.Харалампиев/

62.....
/Т.Нинова/